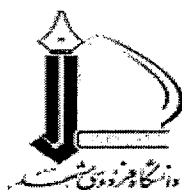

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده علوم اداری و اقتصادی
گروه حسابداری

عنوان پایان نامه:

ارزیابی میزان ریسک ذاتی حسابرسی، در سطح مانده حساب، از دیدگاه حسابرسان
مستقل ایران

مؤلف:

مریم کارآگاه

ارائه شده جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته حسابداری

استاد راهنما:

دکتر مهدی مرادی

اساتید مشاور:

دکتر محمدحسین ودیعی

دکتر باقر مقدسزاده

۱۳۸۷ / ۳ / ۲۸

۱۳۸۷ / ۳ / ۲۸

اسفند ۸۶

۹۱۳۵۶

پایان نامه حاضر تحت عنوان ارزیابی میزان ریسک ذاتی حسابداری، در سطح مانده حساب از دیدگاه حسابرسان مستقل ایران که توسط خانم مریم کارآگاه دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد رشته حسابداری تهیه و به هیأت داوران ارائه گردیده است مورد تایید کمیته تحصیلات تکمیلی گروه می باشد. مدیر گروه حسابداری: محمد حسین ودیعی

اعضاء

تاریخ دفاع ۸۶/۱۲/۱۹ نمره: ۱۸/۵ درجه ارزشیابی: عالی

غیر قابل قبول	قابل قبول	خوب	بسیار خوب	عالی
۱۲ کمتر	۱۲-۱۴	۱۴-۱۶	۱۶-۱۸	۱۸-۲۰

اعضاء هیأت داوران:

ردیف	نام و نام خانوادگی	هیأت داوران	مرتبۀ علمی	امضاء
۱	مهدی مرادی	استاد راهنما	استادیار	
۲	محمد حسین ودیعی	استاد مشاور	استادیار	
۳	باقر مقدس زاده	استاد مشاور	استادیار	
۴	ابوالفضل قدیری	استاد مدعو	استادیار	
۵	فرزانه نصیر زاده	استاد مدعو	استادیار	

تقدیم به

نگین طلایی ایران زمین،
به آشناترین غریب دوران دوریم

«مضرت علی بن موسی الرضا»

که توفیق کسب علم در جوار مرمتش را نصیبم سافت

تقدیم به

دو فورشید آسمان زندگی

به دو هدیه پاک فداوندی

به نازنین پدرم افتر تابناک زندگی

و به مهربان مادرم جلوه‌گاه امید

که من قطره‌ایم ناچیز در بیکران مهر و فداکاریشان و ناتوان از بیان

و جبران تمامی محبت‌هایشان

و تقدیم به

مهربان مهرآفرین زندگی

به ستاره دلم، همقدم

همسرم

به او که وجودش برای من چون بهار، پر از طراوت لمظه‌های بارانی

است.

تقدیر و تشکر

با سپاس فراوان از اساتید محترم گروه حسابداری که مرا از ابتدا در پیمودن این راه، یاری کرده‌اند.

و با تشکر از استاد محترم، جناب آقای دکتر مرادی که از راهنمایی‌های ایشان در انجام این تحقیق بهره فراوان برده‌ام، همچنین اساتید بزرگووارم جناب آقای دکتر ودیعی و دکتر مقدس‌زاده که زحمت مشاوره پایان‌نامه را به عهده داشته‌اند.

و با تشکر از جناب آقای فراهانی و جناب آقای دکتر هادی جباری که در انجام این کار، از مشاوره و راهنمایی‌های ارزشمندشان استفاده نموده‌ام.

چکیده

حسابرسان هنگام برنامه‌ریزی حسابرسی، باید میزان احتمال خطرهای ذاتی و کنترل هر یک از حساب‌های عمده صورت‌های مالی را تعیین کنند و برای کاهش احتمال خطر عدم کشف تا سطح مورد قبول، روش‌های رسیدگی کافی را برنامه‌ریزی نمایند. سازمان حسابرسی میزان ریسک ذاتی را در سطح مانده بعضی حساب‌های معین، پیشنهاد نموده است. هدف اصلی تحقیق حاضر، این است که میزان ریسک ذاتی در سطح مانده حساب‌های معین، از دیدگاه حسابرسان مستقل ایران، مورد ارزیابی قرار گیرد و مشخص شود که آیا آن‌ها با درصدهای پیشنهادی سازمان حسابرسی، اشتراک نظر دارند یا خیر. در راستای این هدف، تحقیقات انجام شده در زمینه نحوه ارزیابی ریسک ذاتی در سطح مانده حساب، مرور و این نتیجه حاصل شده که ارزیابی‌ها در قالب ارزیابی در سطح ادعاهای مدیریت است. به این ترتیب برای هر مانده حساب، میانگین پنج ادعای مدیریت به عنوان سطح ریسک ذاتی آن مانده حساب، در نظر گرفته شده است. نتایج تحقیق بیانگر این مطلب است که به طور کلی، تفاوت‌های به نسبت عمده‌ای که بین نظرات حسابرسان مستقل و درصدهای پیشنهادی سازمان حسابرسی در مورد ریسک ذاتی وجود دارد، مربوط به حساب وجوه نقد، خرید مواد اولیه و کالا، حقوق و دستمزد، دارایی‌های ثابت منقول و مصرف مواد اولیه بوده است و در بقیه موارد، اختلاف نظر عمده وجود ندارد.

واژه‌های کلیدی: ریسک ذاتی، ریسک حسابرسی

فصل اول : کلیات تحقیق

- ۱-۱) مسأله اصلی تحقیق ۱
- ۲-۱) تشریح و بیان موضوع ۱
- ۳-۱) ضرورت انجام تحقیق ۳
- ۴-۱) تحقیقات و مطالعات انجام گرفته ۴
- ۴-۱-۱) تحقیقات انجام شده توسط پژوهشگران خارج از کشور ۴
- ۴-۱-۲) تحقیق انجام شده توسط پژوهشگران داخلی ۷
- ۵-۱) فرضیه های تحقیق ۸
- ۶-۱) اهداف اساسی از انجام تحقیق ۹
- ۷-۱) نتایج مورد انتظار پس از انجام این تحقیق ۹
- ۸-۱) در صورت کاربردی بودن طرح چه سازمانهایی می توانند از نتایج بدست آمده استفاده کنند ۹
- ۹-۱) روش انجام پژوهش ۹
- ۹-۱-۱) روش تحقیق ۹
- ۹-۱-۲) روش گردآوری اطلاعات ۹
- ۹-۱-۳) قلمرو تحقیق ۱۰
- ۹-۱-۳-۱) دوره زمانی انجام تحقیق ۱۰
- ۹-۱-۳-۲) مکان تحقیق ۱۰
- ۹-۱-۴) جامعه آماری ۱۰
- ۹-۱-۵) روش نمونه گیری ۱۰
- ۹-۱-۶) روشهای موردنظر برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و آزمون فرضیه ها ۱۰
- ۱۰-۱) تعریف واژه ها و اصطلاحات تخصصی ۱۰

فصل دوم : ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق

- ۱-۲) مقدمه ۱۲
- ۲-۲) تعریف حسابرسی ۱۳
- ۳-۲) حسابرسی صورت های مالی ۱۳
- ۴-۲) سیر تغییرات تاریخی حسابرسی صورت های مالی ۱۴
- ۴-۲-۱) حسابرسی مبتنی بر سندرسی ۱۵
- ۴-۲-۲) حسابرسی مبتنی بر ترازنامه ۱۵
- ۴-۲-۳) حسابرسی مبتنی بر سیستم ۱۵

۱۵	۴-۴-۲) حسابرسی مبتنی بر ریسک.....
۱۶	۵-۲) تاریخچه حسابرسی مبتنی بر ریسک.....
۱۷	۶-۲) تعریف ریسک حسابرسی و اجزای آن.....
۱۸	۷-۲) مدل ریسک حسابرسی.....
۱۹	۱-۷-۲) ریسک ذاتی.....
۱۹	۲-۷-۲) ریسک کنترل.....
۲۰	۳-۷-۲) ریسک عدم کشف.....
۲۱	۸-۲) اهمیت ریسک حسابرسی و مدل آن.....
۲۳	۹-۲) رابطه بین مؤلفه‌های ریسک در مدل ریسک حسابرسی.....
۲۵	۱۰-۲) مروری بر ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق مدل ریسک حسابرسی.....
۳۳	۱۱-۲) مروری بر ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق ریسک ذاتی.....
۳۳	۱-۱۱-۲) تعریف.....
۳۴	۲-۱۱-۲) انواع ارزیابی ریسک ذاتی.....
۳۵	۳-۱۱-۲) قضاوت حرفه‌ای در ارزیابی ریسک ذاتی.....
۳۶	۴-۱۱-۲) رابطه ریسک ذاتی و ریسک تجاری.....
۳۷	۵-۱۱-۲) تحقیقات پیرامون شناسایی عوامل مؤثر بر ریسک ذاتی.....
۳۹	۶-۱۱-۲) تحقیقات پیرامون ارزیابی ریسک ذاتی و اهمیت عوامل مؤثر بر آن.....
۴۷	۷-۱۱-۲) تحقیقات پیرامون رابطه ریسک ذاتی و ریسک کنترل.....
۵۴	۸-۱۱-۲) سایر تحقیقات.....

فصل سوم: روش تحقیق

۵۷	۱-۳) مقدمه.....
۵۷	۲-۳) مسأله تحقیق.....
۵۸	۳-۳) فرضیه‌های تحقیق.....
۵۹	۴-۳) نوع تحقیق.....
۵۹	۵-۳) نحوه گردآوری اطلاعات.....
۶۰	۶-۳) قابلیت اعتماد و اعتبار پرسش‌نامه.....
۶۰	۱-۶-۳) روایی (اعتبار).....
۶۱	۲-۶-۳) قابلیت اعتماد (پایایی).....
۶۱	۷-۳) جامعه آماری.....
۶۱	۸-۳) پیش‌آزمون و تعیین حجم نمونه آماری.....
۶۲	۹-۳) فرآیند نمونه‌گیری.....

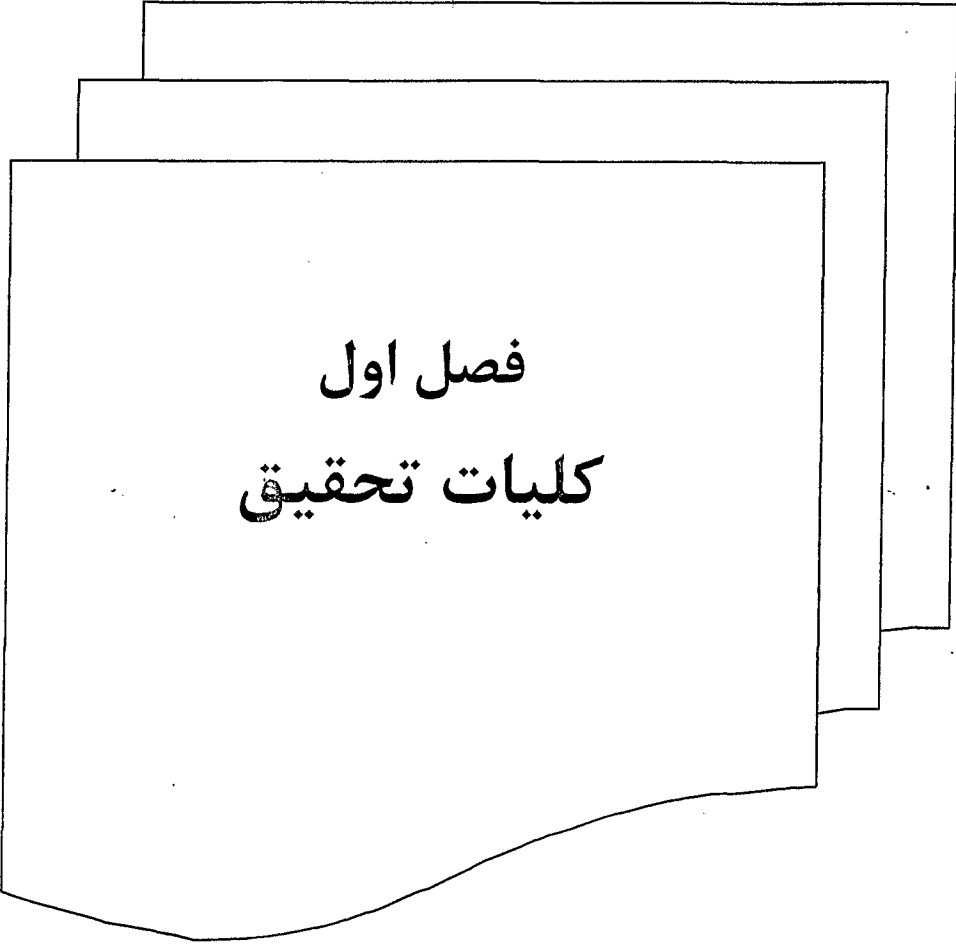
۶۲ روش‌های آماری مورد استفاده برای تجزیه و تحلیل داده‌ها
فصل چهارم : تجزیه و تحلیل داده‌ها	
۶۳ (۱-۴) مقدمه
۶۳ (۲-۴) آمار توصیفی
۶۳ (۱-۲-۴) نحوه توزیع جنسیت
۶۴ (۲-۲-۴) نحوه توزیع رتبه حسابرسی
۶۶ (۳-۲-۴) نحوه توزیع سن
۶۶ (۴-۲-۴) نحوه توزیع سابقه کار حسابرسی
۶۷ (۵-۲-۴) شاخص‌های آماری ریسک ذاتی هر کدام از عنوان حساب‌ها
۶۷ (۱-۵-۲-۴) شاخص‌های آماری ریسک ذاتی دارایی‌های ثابت غیر منقول
۶۸ (۲-۵-۲-۴) شاخص‌های آماری ریسک ذاتی فروش
۶۸ (۳-۵-۲-۴) شاخص‌های آماری ریسک ذاتی بستانکاران تجاری
۶۹ (۴-۵-۲-۴) شاخص‌های آماری ریسک ذاتی حقوق و دستمزد
۷۰ (۵-۵-۲-۴) شاخص‌های آماری ریسک ذاتی موجودی مواد و کالا
۷۰ (۶-۵-۲-۴) شاخص‌های آماری ریسک ذاتی بدهکاران تجاری
۷۱ (۷-۵-۲-۴) شاخص‌های آماری ریسک ذاتی دارایی‌های ثابت منقول
۷۲ (۸-۵-۲-۴) شاخص‌های آماری ریسک ذاتی مصرف مواد اولیه
۷۲ (۹-۵-۲-۴) شاخص‌های آماری ریسک ذاتی خرید مواد اولیه و کالا
۷۳ (۱۰-۵-۲-۴) شاخص‌های آماری ریسک ذاتی وجوه نقد
۷۴ (۳-۴) آمار استنباطی: (آزمون فرض آماری میانگین یک جامعه (x))
۷۴ (۱-۳-۴) بررسی فرضیه اول
۷۵ (۲-۳-۴) بررسی فرضیه دوم
۷۵ (۳-۳-۴) بررسی فرضیه سوم
۷۶ (۴-۳-۴) بررسی فرضیه چهارم
۷۷ (۵-۳-۴) بررسی فرضیه پنجم
۷۷ (۶-۳-۴) بررسی فرضیه ششم
۷۸ (۷-۳-۴) بررسی فرضیه هفتم
۷۹ (۸-۳-۴) بررسی فرضیه هشتم
۷۹ (۹-۳-۴) بررسی فرضیه نهم
۸۰ (۱۰-۳-۴) بررسی فرضیه دهم
۸۱ (۴-۴) سایر یافته‌های تحقیق

۸۱ ۱-۴-۴ آزمون معنی‌داری ضریب همبستگی خطی پیرسون
۸۱ ۱-۴-۴ آزمون همبستگی بین سن و ریسک ذاتی عنوان حساب‌ها
۸۲ ۲-۴-۴ آزمون همبستگی بین سابقه کار حسابرسی و ریسک ذاتی عنوان حساب‌ها
۸۳ ۲-۴-۴ آنالیز واریانس یک‌طرفه
۸۵ ۳-۴-۴ آزمون تعقیبی دانکن
۸۶ ۴-۴-۴ میانگین ریسک ذاتی عنوان حساب‌ها به تفکیک جنسیت
۸۷ ۵-۴-۴ مقایسه نظرات حسابداران رسمی عضو سازمان حسابرسی و سایر مؤسسات
۸۷ ۱-۵-۴ نحوه توزیع عضویت
۸۸ ۲-۵-۴ آزمون مقایسه میانگین دو جامعه

فصل پنجم : نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۸۹ ۱-۵ مقدمه
۸۹ ۲-۵ خلاصه فرآیند تحقیق
۹۰ ۳-۵ نتایج حاصل از آزمون فرضیات تحقیق
۹۰ ۱-۳-۵ نتیجه حاصل از بررسی فرضیه اول
۹۱ ۲-۳-۵ نتیجه حاصل از بررسی فرضیه دوم
۹۱ ۳-۳-۵ نتیجه حاصل از بررسی فرضیه سوم
۹۲ ۴-۳-۵ نتیجه حاصل از بررسی فرضیه چهارم
۹۲ ۵-۳-۵ نتیجه حاصل از بررسی فرضیه پنجم
۹۳ ۶-۳-۵ نتیجه حاصل از بررسی فرضیه ششم
۹۳ ۷-۳-۵ نتیجه حاصل از بررسی فرضیه هفتم
۹۴ ۸-۳-۵ نتیجه حاصل از بررسی فرضیه هشتم
۹۴ ۹-۳-۵ نتیجه حاصل از بررسی فرضیه نهم
۹۵ ۱۰-۳-۵ نتیجه حاصل از بررسی فرضیه دهم
۹۵ ۴-۵ سایر نتایج تحقیق
۹۷ ۵-۵ نتیجه‌گیری کلی تحقیق
۹۷ ۶-۵ محدودیت‌های تحقیق
۹۸ ۷-۵ پیشنهادها
۹۸ ۱-۷-۵ پیشنهاد کاربردی
۹۸ ۲-۷-۵ پیشنهاد جهت تحقیقات بعدی
۹۹ منابع و مآخذ
۱۰۵ پیوست شماره ۱

۱۰۸.....	پیوست شماره ۲.....
۱۱۲.....	پیوست شماره ۳.....
۱۱۴.....	پیوست شماره ۴.....
۱۱۷.....	پیوست شماره ۵.....
۱۲۵.....	پیوست شماره ۶.....
۱۳۳.....	پیوست شماره ۷.....
۱۳۸.....	پیوست شماره ۸.....
۱۴۴.....	پیوست شماره ۹.....
۱۴۹.....	پیوست شماره ۱۰.....
۱۵۰.....	پیوست شماره ۱۱.....
۱۸۰.....	پیوست شماره ۱۲.....
۱۸۱.....	پیوست شماره ۱۳.....

فصل اول
کلیات تحقیق

۱-۱) مقدمه:

هدف از حسابرسی صورت‌های مالی، جمع‌آوری شواهد درباره ادعاهای منعکس در صورت‌های مالی شرکت‌ها و تعیین میزان انطباق ادعاهای مزبور با اصول حسابداری است. حسابرسی نمی‌تواند کشف کلیه تحریف‌ها را تضمین کند، بنابراین، حسابرسان ابتدا و با در نظر گرفتن شرایط، نسبت به این‌که چه سطحی از ریسک حسابرسی را بپذیرند، تصمیم می‌گیرند؛ سپس حسابرسی را به گونه‌ای طراحی و اجرا می‌کنند که بتوانند ریسک حسابرسی را در سطح تعیین‌شده حفظ کنند. یکی از مؤلفه‌های ریسک حسابرسی، ریسک ذاتی است.

۲-۱) مسأله اصلی تحقیق:

سوال اصلی تحقیق این است که آیا حسابرسان مستقل با درصد پیشنهادی طبق دستورالعمل سازمان حسابرسی برای ریسک ذاتی در سطح مانده حساب، اشتراک نظر دارند یا خیر.

۳-۱) تشریح و بیان موضوع:

حسابرسی مبتنی بر روش‌ها^۱ صرف‌نظر از سطوح متغیر ریسک حسابرسی، از برنامه‌های استاندارد و رایج بهره می‌گیرد. این رویکرد دو ضعف عمده دارد. اول این‌که، باعث می‌شود زمینه‌های با ریسک پایین نسبت به زمینه‌های با ریسک بالا، بیشتر حسابرسی شود. دوم این‌که، حسابرسی‌های مبتنی بر روش‌ها با عدم تخصیص منابع بیشتر به زمینه‌های با ریسک بالا، احتمال عدم کشف اشتباهات و تقلبات را افزایش می‌دهند. در مقابل این رویکرد، حسابرسی مبتنی بر ریسک^۲، نوعی از حسابرسی است که با تجزیه و تحلیل دقیق ریسک حسابرسی، آستانه‌های اهمیت را براساس

^۱ - Procedures – Driven Audit

^۲ - Risk – Driven Audit

ریسک حسابرسی تعیین نموده و برنامه‌های حسابرسی را به گونه‌ای طراحی می‌نماید که بخش اعظم منابع حسابرسی به زمینه‌های دارای ریسک بالا اختصاص یابند.

حسابرسان هنگام برنامه‌ریزی حسابرسی باید میزان احتمال خطرهای ذاتی و کنترل هر یک از حساب‌های عمده صورت‌های مالی را تعیین کنند و سپس برای کاهش احتمال خطر عدم کشف تا سطح مورد قبول، روش‌های رسیدگی کافی را برنامه‌ریزی نمایند. بدین ترتیب، خطر کلی حسابرسی به حدی کم خواهد بود که حسابرسان بتوانند اظهار کنند که صورت‌های مالی، عاری از تحریف بااهمیت است (میگز و همکاران، ۱۹۹۲).

خطر ذاتی در دو سطح می‌تواند برآورد شود^۱:

(۱) در سطح صورت‌های مالی که نمونه‌هایی از عوامل تاثیرگذار بر ریسک ذاتی در این سطح شامل درستکاری مدیریت، تجربه و دانش مدیریت و تغییرات مدیریت طی دوره، فشارهای غیرعادی بر مدیریت، نوع و ماهیت فعالیت تجاری واحد مورد رسیدگی، عوامل موثر بر صنعتی که واحد مورد رسیدگی در آن فعالیت می‌کند و سایر عوامل، است.

(۲) در سطح مانده حساب و گروه معاملات و سایر رویدادهای مالی که نمونه‌هایی از عوامل تاثیرگذار بر ریسک ذاتی در این سطح به شرح زیر است:

الف- سرفصل‌های صورت‌های مالی که احتمال تحریف دارند؛ برای مثال، سرفصل‌هایی از صورت‌های مالی که در دوره قبل به اصلاح نیاز داشته‌اند یا سرفصل‌هایی با ماهیت برآوردی.

^۱ - کمیته فنی سازمان حسابرسی، (۱۳۷۹)، "استانداردهای حسابرسی"، نشریه شماره ۱۲۴، انتشارات مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی سازمان حسابرسی.

ب- پیچیدگی معاملات و دیگر رویدادهایی که ممکن است نیازمند استفاده از کارشناسان باشد.

ج- میزان قضاوت به کار رفته در تعیین مانده حساب‌ها.

د- آسیب‌پذیری یا احتمال سوءاستفاده از دارایی‌ها؛ برای مثال، دارایی‌های با مطلوبیت بالا و سهولت انتقال، مانند وجوه نقد.

ه- تکمیل شدن معاملات غیرعادی و پیچیده، به‌ویژه در پایان یا اواخر دوره مالی.

و- معاملات نیازمند پردازش‌های خارج از روال عادی.

عوامل اثر گذار بر خطر ذاتی مانند حساسیت دارایی نسبت به اختلاس یا سوء استفاده، در حساب‌های مختلف، متفاوت هستند. به این دلیل، روش معمول این است که برای حساب‌های مختلف، خطر ذاتی متفاوت تعیین شود، مگر این که یک عامل عمده و مورد توجه، مانند درستکاری مدیریت بتواند عملیات را تحت الشعاع قرار دهد (آرنز و لاپک، ۲۰۰۰). در این تحقیق ریسک ذاتی در سطح مانده حساب مدنظر است و مساله اصلی این است که آیا میزان ریسک ذاتی در سطح مانده حساب‌های معین، طبق نظر حسابرسان مستقل، مطابق با دستورالعمل سازمان حسابرسی است یا خیر؟

۱-۴) ضرورت انجام تحقیق:

ارزیابی ریسک ذاتی یکی از عواملی است که در برنامه‌ریزی حسابرسی جهت جمع‌آوری شواهد ضروری است. چنانچه این ارزیابی بر مبنای صحیحی انجام شود، فرایند حسابرسی به‌نحو صحیح‌تری انجام خواهد شد. سازمان حسابرسی در سال ۷۹، نشریه شماره ۱۵۰ خود را تحت عنوان "دستورالعمل حسابرسی (بخش‌های تجدید نظر شده با نگرش به مدیریت خطر حسابرسی)"، منتشر نمود. در صفحه ۱۴ این دستورالعمل، درصدهای مشخصی برای ریسک ذاتی در سطح مانده بعضی

حساب‌های معین، پیشنهاد شده است که مشخص می‌کند میزان ریسک ذاتی در سطح مانده حساب برای هر عنوان حساب چند درصد است؛ ولی تحقیقی در این زمینه، بین اعضای جامعه حسابداران رسمی به‌طور گسترده، انجام نشده است. لذا انجام این تحقیق به منظور کمک در جهت ارزیابی ریسک ذاتی توسط حساب‌برسان که در کنار ارزیابی ریسک کنترل، برای تعدیل آزمون‌های محتوا انجام می‌شود، ضروری به‌نظر می‌رسد.

۱-۵) تحقیقات و مطالعات انجام گرفته :

طبق بررسی‌های انجام شده مشخص گردید که تحقیقی تحت عنوان این موضوع، در داخل و خارج از کشور انجام نشده است؛ لیکن تحقیقاتی با موضوعات مرتبط، انجام شده که در ادامه به این تحقیقات اشاره می‌گردد:

۱-۵-۱) تحقیقات انجام شده توسط پژوهشگران خارج از کشور:

۱- آستن^۱ و همکاران، در سال ۲۰۰۰ تحقیقی تحت عنوان " رابطه ارزیابی ریسک و فن‌آوری اطلاعات، با اشتباهات کشف شده در صورت‌های مالی"، انجام داده‌اند. در این تحقیق، شش موسسه بزرگ حسابرسی در نروژ مدنظر قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که عوامل ریسک ذاتی در سطح صورت‌های مالی، شامل مسائل پرسنل، درستکاری مدیریت و اصلاحات حسابداری، با موارد کشف شده ارائه نادرست اطلاعات، رابطه دارد. علاوه بر این، ارزیابی ریسک ذاتی در سطح مانده حساب، تا حدی با موارد کشف شده ارائه نادرست، رابطه دارد. نتیجه دیگر این تحقیق این بوده است که بین ارزیابی ریسک کنترل توسط حساب‌برسان و موارد کشف شده ارائه نادرست اطلاعات، رابطه‌ای وجود ندارد. به‌علاوه، طبق

^۱ - Austen

این تحقیق مشخص گردید که به‌طور عمده، بیشتر موارد ارائه نادرست اطلاعات در شرکت‌هایی که سیستم حسابداری آنها به‌طور کامل مکانیزه نشده بود، ناشی از ناکافی بودن تفکیک وظایف و عدم توافق حسابرس با قضاوت‌های مدیریت بوده است. سیستم کنترل داخلی صاحبکار، در کشف اشتباهات، در سیستم‌های کمتر مکانیزه شده، ناکارآمد بوده است؛ به این دلیل که کنترل‌های مناسبی وجود نداشته و یا به‌درستی اعمال نمی‌شده است.

۲- شیلر^۱ و همکاران، تحقیقی تحت عنوان "ریسک ذاتی و عوامل تعیین‌کننده آن: دیدگاه حسابرسان ارشد" در سال ۱۹۹۸ انجام داده‌اند که درک حسابرسان ارشد را در شرکت‌های بزرگ در سیدنی^۲، کوالالامپور^۳ و اوکلند^۴، در رابطه با ماهیت و ارزیابی ریسک ذاتی در حسابرسی مبتنی بر ریسک، مورد بررسی قرار می‌دهد. در این تحقیق معین اشاره می‌شود که شناسایی چهار عامل ریسک درونی (مدیریت)، ریسک بیرونی (محیطی)، ریسک سیستم و ریسک اشتباهات سهوی، ممکن است مبنایی را برای بررسی‌های بیشتر به‌منظور ارزیابی ریسک ذاتی برای حسابرسان ایجاد کند.

۳- هلیر^۵ و همکاران، در سال ۱۹۹۶ تحقیقی را تحت عنوان "درک حسابرسان انگلیسی از ریسک ذاتی"، انجام داده‌اند. این تحقیق روی ریسک ذاتی متمرکز است و در آن از پرسش‌نامه‌ای استفاده شده است که دیدگاه حسابرسان را درباره اهمیت عوامل معینی که ممکن است در تعیین ریسک ذاتی موثر باشد، بررسی می‌کند. نتایج این تحقیق بیان می‌کند که عواملی که طبق تحقیقات قبلی با ریسک ذاتی ارتباط تنگاتنگی داشته‌اند، به‌طور مشابه

1 - Shailer

2 - Sydney

3 - Kuala Lumpur

4 - Auckland

5 - Helliar

توسط حسابرسان مورد توجه قرار می‌گیرد. از جمله آنها، میزان تعویض مدیران سطوح بالا است و پاداش است که جزئی از درآمد مدیریت می‌باشد. نتایج این تحقیق این مطلب را نیز نشان می‌دهد که برای حسابرسان، تشخیص عوامل موثر بر ریسک ذاتی و عوامل موثر بر ریسک کنترل مشکل است.

۴- پیترز^۱ و همکاران، در تحقیقی که تحت عنوان "ارزیابی ریسک ذاتی طی برنامه‌ریزی حسابرسی: ایجاد یک مدل بر مبنای دانش" در سال ۱۹۸۹ انجام داده‌اند، به بیان این مطلب پرداخته‌اند که برای ایجاد مدل‌های ارزیابی ریسک پیشرفته، باید بررسی شود که چگونه حسابرسان متخصص و با تجربه، عوامل مختلف را در قضاوت حسابرسی اعمال می‌کنند. این تحقیق مدلی را برای ارزیابی ریسک ذاتی بر مبنای مطالعات قبلی ارائه می‌کند که در نتیجه مصاحبه‌های از قبل برنامه‌ریزی شده^۲ و غیر برنامه‌ریزی شده و شرکت در جلسات برنامه‌ریزی حسابرسی، به دست آمده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها به یک مدل مفهومی برای ارزیابی ریسک ذاتی منجر شد که به شکل یک برنامه کامپیوتری (مدل محاسباتی^۳)، پیاده شده است. درآمد از حسابرسان خواسته شده است که رفتار و عملکرد مدل محاسباتی را ارزیابی کنند.

۵- مسیر^۴ و همکاران، تحقیقی تحت عنوان "ارزیابی ریسک ذاتی و ریسک کنترل: شواهدی از اثر عوامل ریسک"، در سال ۲۰۰۰ انجام داده‌اند. در این تحقیق، اثر برخی از عوامل ریسک روی ارزیابی ریسک ذاتی و ریسک کنترل مورد بررسی قرار گرفته است که این عوامل شامل تمایل مدیریت به گزارش نتایج مالی طبق نظر و علاقه خودش، انگیزه مدیریت

¹ - Peters

² - structured

³ - computational model

⁴ - Messier

برای زیرپا گذاشتن و دورزدن روش‌های کنترلی، کیفیت پرسنل حسابداری و پیچیدگی مسائل حسابداری بوده است. نتایج نشان می‌دهد که این عوامل روی ارزیابی هر دو ریسک (ذاتی و کنترل)، اثرگذار است. به عبارت دیگر، رابطه مستقیم معنی‌داری بین ارزیابی حساب‌رسان از ریسک ذاتی و ریسک کنترل وجود دارد.

۶- ریتچی و خوروات^۱، در سال ۲۰۰۷ تحقیقی تحت عنوان "نحوه عمل حساب‌رسان لیبایی در مورد ارزیابی ریسک کنترل ذاتی" انجام داده‌اند. این تحقیق به بررسی درک و نحوه عمل حساب‌رسان لیبایی در مورد ارزیابی ریسک-ذاتی و ریسک کنترل می‌پردازد. نتایج نشان داده است که اکثر حساب‌رسان نمی‌توانستند عوامل ریسک ذاتی را شناسایی کنند. آنها بیشتر عوامل مربوط به ریسک ذاتی را به عنوان عوامل ریسک کنترل مورد توجه قرار می‌دهند. مثلاً عواملی که مربوط به ماهیت تجارت صاحبکار، تجربه مدیریت، تاریخچه خطاها، صداقت مدیریت و فشار روی مدیریت برای گزارش نتایج مالی معین، است ولی حساب‌رسان در تشخیص عوامل ریسک کنترل ماهر بودند. شواهد این تحقیق، نتایج به دست آمده از تحقیقاتی را که نشان می‌دهند ریسک ذاتی و ریسک کنترل به طور وابسته و یکجا ارزیابی می‌شوند، تقویت می‌کند که این با استانداردهای حرفه‌ای حساب‌رسانی که بین ریسک ذاتی و کنترل تفکیک قائل است، در تناقض است.

۱-۵-۲) تحقیق انجام شده توسط پژوهشگران داخلی:

- حساس یگانه و وحیدی الیزبی، در سال ۱۳۸۳ تحقیقی تحت عنوان "برداشت حساب‌رسان ایرانی از ریسک ذاتی"، انجام داده‌اند. این تحقیق به ریسک ذاتی توجه دارد و با به کارگیری

^۱ - Ritchie and Khorwatt